

SOBRE L'ÚLTIM POEMARI DE MONTSERRAT RODÉS

Hem viscut un any que el poder cultural hauria volgut inacabable; un any de projectar-nos arreu, que dirien els *comissaris*, amb aquella típica indefinició d'un *arreu* més de consum intern que no pas d'autèntica voluntat cosmopolita. Hem hagut de viure els fastos gaudinians com a metàfora de la nostra *grandeur* i l'elevació de l'anacrònica retòrica verdagueriana a la categoria de mània providencial amb què satisfer la fam endarrerida de gran literatura que arrosseguem de tantes travessies del desert, i tot plegat en la desmemòria –per molt que s'expliqui, o, justament, perquè es fa com si s'assumís, que és la pitjor forma de l'oblit– de com Gaudí i Verdguer van ser tractats al seu moment. No és estrany, doncs, que, en el context apuntat en què ens movem, de promoció d'esglésies inacabades i de místiques exaltacions patriòtiques –un context que deu fer feredat als mateixos estudiosos de les obres de l'arquitecte i de l'escriptor–, s'hagi considerat que Sert, que feia servir el tiralínies en un intent de racionalitzar els espais per fer cases obreres dignes i edificis de serveis públics, no reuna prou rauxa per poder-ne treure profit a l'hora de l'autobombo. Un cop més la raó, que demana explicacions, arconada per l'exaltació de l'irracionalisme, que no en demana cap. Gaudí i Verdguer competint en això dels centenaris amb un Barça que, per enveja de tants dinamitzadors culturals, té el museu més visitat de Catalunya. ¿Qui se'n recorda que la Cultura –així, en majúscula– és sempre, i dialècticament, crític de la cultura, una aventura –l'última que ens queda si ens respectem a nosaltres mateixos com a territori verge– que només es pot viure des de la radicalitat més íntima? Com en el cas dels viatges, abans iniciàtics i ara turístics, se'ns vol fer veure la creació humana a través de les visites guiades (¿guiades per qui?, ens hauriem de preguntar), amb final obligat a les botigues de marxandatge. En això ha acabat la tan ansiada democratització de la cultura: en populisme cultural i venda de *souvenirs*. Bé, deixem-ho aquí. Entrar en polèmiques sobre passats fastos i futurs fóruns, amb el seu volum de negoci corresponent, no és pas l'objectiu d'aquestes ratlles. Valgui el que s'ha dit fins ara només com un ràpid esbós del paisatge hostil on haurà de sobreviure un llibre com el que vull comentar, situat als antípodes de tot deliri de grandesa. Perquè, a desgrat de la presència imponent i aclaparadora de la Sagrada Família i de *L'Atlàntida* i el *Canigó*, o potser per això mateix, el propòsit d'aquestes consideracions és parlar del nou llibre de Montserrat Rodés, *Deleàtur* (Proa) –que vol dir “que sigui suprimit”, com si, en el títol, ja

Montserrat Rodés ha publicat recentment el poemari 'Deleàtur'

Que sigui suprimit

CARLES CAMPS MUNDÓ

hi portés l'estigma–, un recull de poemes aparentment mínims –¿o minimalistes?–, però amb l'alta intensitat lírica de les obres literàries que no són d'aquí ni d'allà, sinó que reivindiquen la seva extraterritorialitat i conformen en l'interior del lector el territori transnacional de la lucidesa.

CONTRA ELS SUPERFICIALS

Mentre els nostres autoconsiderats moderns exalcen les mateixes coses que el poder –sovint des del mateix poder un cop investits de funcionaris– i es llancen a la mercatècnia del més exaltat nacionalfolklorisme literari i artístic; mentre els que s'emparen en el més superficial i acadèmic irracionalisme avantgardista apellen a l'excessivitat del text –a la verborrea paradadaista– com a succedani de pensament o encotillen amb la faixa del disseny les antigues expressions de llibertat expressionistes i surrealistes, tot per tenir res amb què omplir els cada cop més llargs prestatges de la superfície comercial de la cultura, alguns, cada cop menys, i menys reconeguts, encara treballen en el sentit –i amb el sentit com a desassossec– més tens i intens que ha donat l'aventura artística del segle XX, el de l'essencialitat d'un discurs alliberat finalment de credulitat i de redemptora confiança, i, per tant, lliure de temptacions sectàries: una essencialitat el nucli de la qual és, paradoxalment, la constatació tràgica, i lúcida, de la seva inexistència; una essencialitat que no perd de vista la dimensió de la fractura humana moderna que ens aboca a reconeixer-nos sense

destí, l'única dimensió que encara fecunda la paraula. (Aquesta paraula sense parió i desolada que sap que és l'únic espai de l'aparició: déus i no-res, memòria i desig, el jo i l'altre, res –tret del que hi ha–preexisteix, sinó que tot n'és conseqüència. No hi ha interlocutor a qui adreçar-se; la paraula conté també la idea d'interlocució.) I, entre aquests alguns que encara es resisteixen a cedir al mercadeig –per força complaent amb el comprador– com a raó necessària d'existència artística, hi ha Montserrat Rodés, i el seu *Deleàtur* n'és una mostra. Un *Deleàtur*, com s'ha dit més amunt, aparegut en l'ambient hostil de la conversió en propaganda o de la transformació en mercaderia de qualsevol gest humà, fins i tot de la queixa per vendre'n el gemec reduït a ganyota.

El nou llibre de Rodés és la confirmació d'un treball poètic d'una extrema concentració d'idees i suggestions començat ja fa temps, però intensificat i estilísticament aprofundit sobretot a partir d'*Interlínia*, el títol anterior de l'autora. Dos reculls poètics en què la intimitat humana és exposada no pas per satisfer cap llei de la demanda ni per omplir cap buit al prestatge corresponent, ni tampoc per un exhibicionisme que es proclama exemplar, sinó com a denúncia compadida de la impossibilitat d'obtenir resposta a la demanda anhelant que ens habita, una denúncia compadida com ho és tot acte humà que es reclama realment solidari. Perquè tot poema autèntic, ¿què és si no una acció *solidària* amb la nostra part més

feble, la que sentim més irremissiblement *solitària*? Aquella soledat tan ben simbolitzada pel buit de la pàgina en què inscrivim les paraules amb què trobar l'altre.

Sovint s'ha dit, des de Mallarmé i el seu *cop de daus*, que el poema també és el lloc que ocupa en la pàgina, allò que no podran ser mai la mola del *Canigó* o l'extensió de *L'Atlàntida*. (Si ens ho mirem des del decantament líric de la poesia moderna assenyalat per Montale, ¿que pocs poemes aguanten girar pàgina!) A *Deleàtur*, la pura visió dels versos en el paper ja està plena de significació. La significació màxima humana, la seva distinció: la lluita de la paraula contra el silenci –tot el que ignorem– i alhora –com a assumptió dels límits i com a negació del mer consol que, mentint-nos, ens aliena– l'aparició d'aquest silenci gràcies a la paraula, que hi infon significat acotant-lo. Aquest és l'espai de l'aventura humana més íntima, que queda destruït amb el tumult de la proliferació del discurs sense aturador, de la paraula com a metastasi destructora de tota possibilitat de diàleg o, si es vol, de monòleg que busca la veu de l'altre. Rodés i el seu *Deleàtur* ens ho diuen clarament des de l'hermetisme de la màxima exigència –l'autèntic hermetisme, i no pas l'esteticista– per aconseguir que el seu discurs, que demana interpretació, comprensió activa, no se sumi a la vàcua confusió de la retòrica eixordadora propalada per tants i tants altaeus de repetició, per tantes i tantes veus dels seus amos. *Deleàtur* és la incomoditat assumida de no incorporar-se al

poder: el risc de la llibertat, la designació del silenci sense subterfugis. Perquè el poder és sempre la profusió de paraules. Pel poder, callar és signe de debilitat, i qui s'hi vol aixoplugar s'hi ha d'afegir afegint-se a l'entestament banalitzador de tot sentit, a la reducció de tota idea a consigna. D'això el poder en diu sumar, i qui hi col·labora no ha d'emmudir mai per poder-hi ser sempre, ha d'ocupar la seva humanament *insignificant* parcel·la de soroll, aquest soroll amb què s'ignora l'advertència que ens fa el silenci si ens l'escoltem: la paraula que no hi dialoga –com sí que hi dialoga *Deleàtur*, i com hi dialogava Zambrano, citada per Rodés: “*En el hombre a medida que crece el ser crece la nada*”– és una paraula que menteix. En el silenci hi habita el dubte, i el dolor, i el plor dels oprimits. És el lloc del discurs de tots aquells que queden exclosos pel discurs; de tots aquells castigats pel poder amb un *deleàtur*, amb un *que sigui suprimit*, per la seva incorrecció amb la totalitat totalitària del dir únic.

L'EXPERIÈNCIA DE CELAN

Una experiència límit viscuda per Celan, exiliat a l'hermetisme per la llengua excoent amb què escrivia, per aquella llengua seva que era la d'aquells que li havien matat els pares en la incompreensible industrialització de la mort d'un poble: un record, aquest de Celan, sempre necessari per no caure en cap miratge adormidorament redemptor, sobretot en aquests temps de preocupat dels discursos sobre l'Holocaust, la gran operació exculpatòria –a la qual es presten alguns supervivents– per mitjà de la divulgació trivialitzadora del dolor, d'aquella experiència de dolor que havia instal·lat un dels episodis centrals de la història del segle XX en la consciència moral del subjecte per la seva inexplicabilitat, per la seva inconjurabilitat, per la seva impossible designació: una culpa més gran que totes les paraules i, per tant, sense remissió.

Deleàtur, que coneix i es reconeix en l'estremiment ontològic de Celan, en l'esgarripança de la seva dicció, sap que la paraula que vol fer fora el silenci és com la llum que no reconeix que el seu sentit és l'ombra, perquè creu ingènua, o afirma falsàriament, que l'ombra és tan sols absència de claror. Paraula i llum es consumeixen. Silenci i ombra perduren. Només l'acceptació radical d'això ens diu si diu veritat el poema. La veritat de no inventar *veritats* per negar-ho, la veritat de no confegir *veritats* per amagar un sofriment que no té palliatius: el sofriment de la consciència sense alienacions consoladores, potser ja l'única funció del coneixement intuïtiu del poema. “Excavar el buit de la llum, / extreure'n la nit immersa”.